

Emil Məcidov

TAMERLANIN TAMĞASI

QANUN NƏŞRİYYATI

Emil Məcidov. Tamerlanın tamğası

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2026, 168 səh.

Ölçü: 130x200 mm

Cild: qalın

Çapa imzalandı: 26.08.2026

Tərcüməçi: Mahir Qarayev

Korrektor: Pərviz Axundov

Mətn dizaynı: Vüqar Nağıyev

Qapaq dizaynı: Rövşən Abbas

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-15-106–0

© Qanun Nəşriyyatı, 2026

© Emil Məcidov, 2026

Cənubi Qafqaz. XX əsrin əvvəlləri. İmperiyalar dağılır, sərhədlər o qədər sürətlə dəyişir ki, xəritələrdə qeyd olunmasına macal tapılmır, yeni dövlətlər, Qızıl Ordu və xarici qüvvələr bölgəyə nəzarət uğrunda mübarizə aparırlar.

Hadisələrin mərkəzində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk illərində baş vermiş ən dramatik hadisələrdən biri – Gəncənin müdafiəsi dayanır. Bu, yalnız hərbi toqquşma deyildi, həm də gənc bir millətin formalaşdığı – onun müstəqillik, ləyaqət, borc və öz dövlətçiliyi haqqında təsəvvürlərinin aydın şəkildə üzə çıxdığı ağır seçim anı idi.

Bu hadisələrin fonunda qəhrəmanların taleləri siyasi intriqalar, gizli missiyalar, Qızıl Ordunun hücumu və Qafqazın gələcəyi uğrunda mübarizə aparan müxtəlif qüvvələrin qarşıdurması ilə çulğalaşır. Bütün bu qovğanın içində onların əlinə üç dairədən ibarət üçbucaq şəklində əsrarəngiz bir nişan keçir. Onun izi qədim bir sirrə aparır və hazırda baş verən hadisələri keçmişlə bağlayan mühüm tellərdən birinə çevrilir.

Qəhrəmanlar Bakı və Gəncədən Tiflis və İrəvana qədər zi-rəhli qatarların, kəşfiyyatçıların, qızıl əsgərlərin, britaniyalı hərbcilərin və gənc respublikanın döyüşçülərinin olduğu bir dünyanın içindən keçirlər. Lakin əsas məsələ qədim sirrin axtarışı deyil. Əsas olan köhnə dünyanın süqutunun şahidi və iştirakçısına çevrilən insanların taleyidir.

“Teymurun tamğası” – Gəncənin müdafiəsindən, Cənubi Qafqazdakı siyasi mübarizədən və tarixin ən böyük dönüş nöqtələrindən birində gənc millətin yaranışından bəhs edən tarixi-macəra romanıdır.

Arxivlərlə səbir və fədakarlıqla apardığı işə görə **Xanlar bəyə**, dəyərli məsləhətləri və redaktəsinə görə **Romaya**, dəstəklərinə görə isə **Əjdərə**, **Nataya** və **Nikaya** minnətdarlığımı bildirirəm.

Çinlə Avropanın arasında, Mərkəzi Asiya və Qafqazın geniş ərazilərində mövcud olan xalqların və ölkələrin bir çoxu üçün, bəlkə də, məhz 1920-ci il taleyüklü bir dönüm nöqtəsi oldu. Bir zamanlar, çox-çox əsrlər öncə bura dünyanın mərkəzi sayılırdı. Buxara və Xivədə böyük alimlər elmi traktatlarını yazıb-yaradır, Təbrizin dəbdəbəli saraylarında dühasına heç kəs şübhə etmədiyi adlı-sanlı şairlər şah əsərlərini hökmdarlara ithaf edirdilər. Marağa və Səmərqənddə, o dövrün ən müasir rəsədxanalarında astronomlar göy cisimlərinin hərəkətini izləyir, yerli hökmdarların orduları isə dünyada ən güclü ordular hesab olunurdu. Bu ərazilərdə imperiyalar yaranır və süqut edirdi.

Amma bütün bunlar uzaq keçmişdə qalıb, çoxdan tarixə qovuşmuş, 1920-ci ildə dünyanın bu guşəsində yaşayan xalqlar artıq öz böyük əcdadlarının sönük kölgəsinə çevrilmişdilər. Rusiyada baş verən 1917-ci ilin Oktyabr inqilabından sonra azadlıq şirəsindən dadmağa macal tapmamış, onlar yeni doğulan Qırmızı imperiyanın ağır zərbələri altında bir-birinin ardınca sıradan çıxdılar və yetmiş ildən bir az artıq çəkən sonrakı müddətdə dünyanın siyasi xəritəsindən silindilər.

Baş vermiş bütün bu dramatik hadisələr sizə Cənubi Qafqazın mərkəzində, Bakıdan, Tiflisdən və İrəvandan təxminən eyni məsafədə yerləşən Gəncə şəhərinin və onun sakinlərinin timsalında, gerçək həyat həqiqətləri və yaradıcı təxəyyül əsasında təqdim edilir. Həqiqətlə bədii uydurma hansı miqyasdadır – bunu siz özünüz müəyyən edəcəksiniz, əziz oxucu.

Bu əlyazmanın dəqiq tarixi bizə məlum deyil. Yalnız ehtimal edə bilərik ki, o, 1950–1985-ci illər arasında yazılıb. Biz onu bu yaxınlarda, Qərbə köçüb getmiş moskvalı ailədən qalan kitabların, kağız qalaqlarının arasından tapdıq. Uzun illər bağ evində saxlanılan əlyazma xoş təsadüf sayəsində salamat qalıb, kabab manqalını qalamaq üçün lazımsız kağız kimi istifadə olunmayıb.

Bəzi səhifələrin qırağında əlyazma müəllifinin qələmlə çəkdiyi ehtimal olunan bir neçə eskiz var. Biz həmin eskizləri sizə təqdim edilən bu kitabın ilk nəşrində illüstrasiya kimi istifadə etdik.

İlya Fremdlinq

GƏNCƏ. ÇİNAR. HƏSƏN

– Sabahınız xeyir, Nəcəf bəy! Necəsiniz? Eşitmişəm, böyük oğlunuzdan yaxşı xəbərlər gözlənilir, elədir?

Adətən, yerli sakinlər söhbət əsnasında hörmət əlaməti olaraq adın böyrünə bir “bəy” kəlməsi də qoşur, həmsöhbətin ictimai mövqeyinə ehtiramlarını bildirirlər.

At belində şəstlə oturmuş Həsən olduqca məmnun görünürdü. Əynində, çox güman ki, Tiflisdən alınmış dəbdəbəli alman kostyumu, başında Gəncə bəylərinin 1908-ci ildəki dəyişməz atributu olan quzu dərisindən tikilmiş papaq vardı.

Nəcəf bəy çaşqın halda dodaqaltı nəsə mızıldadı və əlavə etdi ki, gələn ay toyda Həsən bəyi görməkdən şad olardı.

Orta yaşlı, şıq geyimli gəncəli Nəcəf bəyin çaşqınlığı anlaşılın idi. Rusiyanın quberniya şəhəri sayılan Yelizavetpolun əsas küçələrindən birində ötkəm addımlarla tələsmədən irəliləyən Həsən bəyin atının yəhərinə qalın bir kəndir, kəndirin o biri ucuna isə kök bir adam bağlanmışdı. Ayaqlarını zorla sürüyən bu biçarə toz-torpaq içində, pis gündə idi. Əlləri qaytanla arxasında bərk-bərk sıxılıb bağlanmış, başına torba keçirilmişdi. Rəvan yeriməsi çox çətin idi, çünki gedə-gedə atın sürətini kor-koranə təxmin etməyə çalışırdı, yoxsa başı heyvanın dalına dəyir, kəndir dartılıb onu yenidən geriye döndərirdi. Bədbəxt adamın çəkdiyi iztirablara göz yummaq mümkün olsa da, əslində, bu mənzərə kənardan baxana gülməli də görünə bilərdi. İsgəncənin uzun müddətdir davam etdiyi aydın idi, çünki əsirin üst-başında salamat yer yoxdu, paltarı cırıq-cırıq olmuş, dəfələrlə yerə yığılmaqdan tamamilə çirkənlənmişdi.

Bu acınacaqlı mənzərə Gəncədəki adlı-sanlı nəslin nümayəndəsinə, böyük bir klanın başçısı və geniş torpaqların sahibi olan mülkədar Həsən bəyə əsla yaraşmır, onun zahiri görünüşü ilə kəskin ziddiyyət təşkil edirdi. Həsən bəy öz səliqəli bığları, qızıl zəncirli cib saati, qəşəng atının ingilis dərisindən hazırlanmış bahalı yəhəri ilə tam fərqli təsir bağışlayırdı. Bu mənzərəni tamamlayan isə onun qəsdən özünü şən göstərməsi idi. Həsən bəy rastına çıxan adamlarla xüsusi nəzakətlə salamlaşır, hər birindən hal-əhval tutur, ailələrinin vəziyyəti ilə maraqlanır, xoş sözü heç kimdən əsirgəmir, şəhərin gözəl havasına təriflər yağdırırdı. Heç şübhəsiz, diqqətləri üzərinə çəkməkdən və ümumi mənzərədən açıq-aşkar həzz alır, özünü elə aparırdı ki, guya qeyri-adi heç bir şey baş vermir.

Bir qədər aralıdan onların arxasınca at belində iki gənc də gəlirdi. Geyimləri nisbətən sadə olsa da, cavanların zahiri görünüşü onların bəyin yaxın qohumları və köməkçiləri olduğuna dəlalat edirdi. Elə qalın qara qaşları, qonur gözləri ilə də eynən Həsən bəyə oxşayırdılar.

Şəhər erkən küçə çox səs-küylü olmasa da, yoldan ötənlər bu tamaşaya aşkar maraqla baxırdılar. Ancaq şəhər sakinlərinin xasiyyəti belə idi ki, onlar, adətən, başqasının işinə qarışmağı xoşlamaz, artıq-əskik sual verməkdən çəkinərdilər. Üstəlik də, bu iş bir özgəsinə deyil, şəhərin barmaqla göstərilən nüfuzlu şəxsi, Tatoğlu qardaşlarından biri kimi tanınan Həsən Adıgözəlova aid idi.